

ЈОВАН СТЕРИЈА
ПОПОВИЋ

**Одабране
комедије**

Copyright © овог издања 2023, ЛАГУНА

САДРЖАЈ

<i>Предговор и/или Предсловије</i>	9
Тврдица.....	43
Покондирена тиква.....	103
Родољупци.....	181
Лажа и паралажа.....	261
<i>Речник мање њознајћих речи</i>	319
<i>Белешка о аућору</i>	331

ТВРДИЦА

(ШАЉИВО ПОЗОРИШТЕ У ТРИ ДЕЈСТВА)

Високоученом господину
Гаврилу Пекаровичу,
медицине доктору,
свом љубезном пријатељу
посвећено

*Радо ти' друже дижем њамјайнике
Посвећујућ' њеби моје књије.
Само немој да се ред измени,
Да њамјайник ти њодигеш мени.*

ПРЕДСЛОВИЈЕ

После изданија *Лаже и њаралаже* многи су ми овако-вог рода књига љубитељи често напомињали да не би без ползе било јошт штогод на исти начин составити, и средством печатње читатељем и читатељкам сприопштити. Ја сам истина много којешта – које обаче из неки узрока на свет изићи не може – сочинио, гдишто пак и на печатњу издао; но почем с једне стране дуговремена болест перо из моји руку истргне, с друге пак променуто званије мене за собом повуче, и нехотећу ми, морала је моја и моји пријатеља жеља неиспуњена остати. Што предстојеће шаљиво позориште на свет изилази, повод је највише овај, што сам једном с љубезним мојим пријатељем г. доктором Пекаровичем, о средрољубију беседећи, њему тврдо обећао *Тврдицу* написати и, ако вредно буде, печатњи предати. Окружен теретом званија мога, за одржати пријатељу моме задану реч, морао сам при слабом составу и очију и целог воопште тела мога, тако рећи, часове красти и к сочиненију овога дјела посвећавати. Но овде нека нико не помисли да

је моје намјереније хвалити се (премда су гдиикоји баш овим поводом то исто напомињали), но из тога највише узрока ово наводим да се види какве је наша литература среће, гди сирјеч списатељи све силе ума свога на приватна дјела обраћају, а к сочиненију дјела једног, које се воопште целог народа тиче, само часове одоховенија, тј. у којима списатељ писајући одмора тражи (!!!), посвећавати могу. Сад какова сочиненија сљедовати морају, лако се закључити може. Но ни по чуда! Положеније до Србаља засада је таково да, ако би се који – изузима имућне, или оне који су у призрјенију начина живота с друге стране обезбјеђени – искључително на књигописаније отважио, и званије своје пренебрегао, лако би (да не кажем „извјесно“) до нужде и леба жељкати дошао. О чем нас не само наши, него и код сами Енглеза списатељи, као Бутлер, који је, при свем класицитету свога дивног сочиненија *Hudibras*, управо од глади скапати морао, довољно увјеравају.

Но ово као узред. Моје је намјереније при писању *Тврдице* било, узимајући навластито на расужденије мало, боље рећи никакво число комедија на нашем језику, таково дјело написати, које би читатеља или гледаатеља (јер је време, мислим, да се и код нас театри заведу) на зевање не натерало, но паче часове брига и домашњи незгода пуне разгалило, а при том – ако уши слишати има – и науку живљења придодало.

Напоследак, да не помисли тко да је моје намјереније с кир Јањом народ грчки на поруганије изводити. Ја имам довољно узрока грчки род не иначе него с почитанијем предсретати, а видовит ће читатељ лако, и без мога изјасненија, примјетити зашто је ово тако уређено.

Овом приликом нужно је и нека грчка израженија, која се у делу овом находе, растолковати, као нпр. *ѣан мейрон аристѣон* значи: умереност је полезна; *о ѣисананкис*, о несреће; *шкиљи, скилос*, псето; *хондро кефало*, дебела глава; *кака исѣерна*, рђав последак; *о ѣихи, о керос*, о среће, о време; *елемоисини*, милосрдије; *аѣелѣисија*, очајаније и др. Друге се речи могу лако нагађати.

У Вршцу, месеца септемврија 1837.

Сочиниѣелъ

ЛИЦА:

КИР ЈАЊА

ЈУЦА, његова супруга

КАТИЦА, Јањина кћи од прве жене

МИШИЋ, нотарош

КИР ДИМА

ПЕТАР, кућевни слуга

ДЕЈСТВО I

ПОЗОРЈЕ 1.

КИР ЈАЊА (*разгледа аљину*), ЈУЦА (*шије*)

КИР ЈАЊА: Пан метрон аристон, красно грчко мудрост. Све сос мера, све сос мера, па ћиш дођиш до велика слава. Ама проклето садашње свет оћи све високо: оћи мамузу, оћи бал, оћи кафана, оћи свилена кади-фа. О тис анангис! Оћиш мода! Камо аспри? Гледиш на барон, гледиш на господа? Кајмено! Не знајш да ћи да пропадни свет? Нема шпекулација, нема трговина. Пошто тифтику? – бађава; пошто памвук? – бађава. Сад је дошло време да човек иди без чизму.

ЈУЦА: И то би лепо јошт било!

ЈАЊА: Што ти ту говориш, шкиљи? Море, знајш ли што је свет? Седиш како милостиво госпођа, чекаш дванаест сата да једиш, да пијш, да спаваш. Што ћиш да једиш, што да пијш? Што си стекла? Кад је било рат, кад је било кугу, да мори мало толики људи? Море, пропадниш, море, пропадниш, кукавицо!

ЈУЦА: Нисам се ни том надала да ћу код вас пропасти.

ЈАЊА: Ниси си надала, што си си надала? Да си возиш на четири коњи, да ти служи катану? Сучи рукаву, кукавицо, па чувај твоја кућа, ако мислиш да имаш леба и сол.

ЈУЦА: Кад сте ме просили, ви нисте тако говорили.

ЈАЊА: Што сум говорио? Да ти држим у лутку, да ти правим маска. Није доста кад ти зовим: душо Јуцо; кад ти кажим: пили моје?

ЈУЦА: Откако сам се у кућу довела, ви јошт нисте запитали треба ли ми штогод, и како живим. У каквим сам се аљинама венчала, у тима и данас одим. Нити марите за мене, нити водите бригу о мени, него живим као свака последња у вароши.

ЈАЊА: О шкиљи! Не водим брига за тебе! Што ти фали код кир Јања? Имаш доста леба, лепо како земичка?

ЈУЦА: (А *баи!*)

ЈАЊА: Мумлиш? Ођиш да мумлиш? Што је ово? (*Донесе лебац.*) Тон дјаволон! Ди је толику лебу?

ЈУЦА: Изео се.

ЈАЊА: Шкиљи немарљиво, непромотрено, изио си! Сам си лебац изио?

ЈУЦА: Па изео се у кући.

ЈАЊА: Српско хондрокефалос, не знајш граматики? Како ћи лебац сам да си једи? Ко је лебу дирао?

ЈУЦА: Шта ја знам, зар је мало у кући?

ЈАЊА: Не знаш, шкиљи, а што си газдарицу? Што сам ти узио, да чуваш кућа, или да гледиш на пенћер, на младо официр? О, сиромас кир Јања, мораш да пропадниш кроз неваљало свет!

ЈУЦА: Сад да пропадне кроз мало леба што се у кући појело!

ЈАЊА: Кучко проклето, што ми дајш ватра у моју срцу?
Есмо ручали како фиршт? Есм казо да си чека ве-
ћеру? Море, знајш што је то: пан метрон аристо тис
ананкис! Кад је највећу сиротињу на овај свет, онда
прави парада широко високо.

ЈУЦА: Господару, време је већ да се једанпут и ја с вама
као жена са својим мужем разговорим.

ЈАЊА: Што ћиш да говориш, да ми правиш штета?

ЈУЦА: Кад сте ме просили, ви сте мени оно обећавали
што би и за грофицу много било. Ви сте мени
дукате.

ЈАЊА: Ћути, ћути, шкиљи, какви дукати?! Море, крај-
цару, море, нема, нема, нема!

ЈУЦА: Ви сте мени дукате показивали, и свакојаким на-
чином сте гледали да ме заслепите да за вас пођем. Ја
сам се полакомила, но сад видим да сам погрешила
што сам моју матер послушала, а нисам за онога по-
шла којег је моје срце изабрало.

ЈАЊА: За оно Јован, што седи цео дан у кафана и игра
шервинцлу?

ЈУЦА: Какав је, такав је; бар је млад и моја прилика.

ЈАЊА: О, лепо! Тако си почитуи свога господар?

ЈУЦА: Ја знам да је дужност жене свога мужа почито-
вати, но мислим да и жена има право кад зактева да
је муж љуби.

ЈАЊА: Е, то је лепо реч, то је лепо слово! Оди да ти по-
лубим.

ЈУЦА: Није само доста устма љубити, него треба муж да
пази шта му жена зактева, пак да јој чини по вољи.

ЈАЊА: Ама треба и жена да слуша свога господар.

ЈУЦА: Ја не знам у чему се ви на мене можете потужити.

ЈАЊА: Колико сум ти пута молио и правио инштанција: „Душо Јуцо, немој да си разговараш сос наше младо нотарош!“ Аја! Јуца нећи да ми чуи!

ЈУЦА: Он мене ради и не долази, него вас ради и због грчког језика.

ЈАЊА: О, шкиљи, оћиш да ми вучиш штрикла преко нос? Зашто не дођи он кад сум ја код кућу, нега све кад ја идим по моја шпекулација? Видиш како ти уватим? Море, не можиш да превариш Грку! Видиш, ја, видиш! (*Куца се њо челу.*) Нега да му кажиш да ми више не дођи у моја кућа...

ЈУЦА: Тако нико не говори ко има девојку на удају.

ЈАЊА: Што удају? Катица је дете.

ЈУЦА: Од осамнаест година.

ЈАЊА: Пак? Кад сум се ја с њену мати женио, имао сум тријанда пенди. Иха, како би госпођо Јуцо желила да донесим читава болта, да правим проклето штафирунг, да чиним парада, да држим свадба! Море, нема аспри! Море, нема, нема! Оћи да пропадни свет!

ЈУЦА: Збиља, да ми дате пò форинте да се купе жице.

ЈАЊА: Какву жицу?

ЈУЦА: Катици на гитар.

ЈАЊА: Кирије имон! Колико сум крајцари већ дао кроз то проклето гитар!

ЈУЦА: Гитар-мајстор је већ пет сати због жица пропусти морао.

ЈАЊА: Да ти керверос носи гитару, да ти носи моду и моју памету! Еј, тихелај Јања, тако си кућа не течи! Не ми више говори. Нема новци!

ЈУЦА: А како ће бити с мојим шеширом?

ЈАЊА (*уилашен*): Какво шешир?

ЈУЦА: Ја мислим време је већ да ми нов шешир купите.

ЈАЊА: У, ху, ху! Па, па, па! Нову шешир! Милостиво
госпођа! Кир Јања! Шешир?

ЈАЊА: Ја сам и код моје матере шешир носила.

ЈАЊА: Иди код твоју мати, нека ти купи.

ЈУЦА: Ја мислим да сте ми ви муж.

ЈАЊА: Немаш доста аљину? Оћиш широко, високо? Ох,
женско дугачко коса! Море, знаиш ли да је славно
Диоген седио у буру?

ЈУЦА: Кад је био луд.

ЈАЊА: Што луд? Греческо славно философ луд? Непро-
мотрено, нерасужђено! Море, да изгубиш глава за
ово слово да си у Мореја. Философ, море, славно гре-
ческо Диоген седио у буру и ишò без чизму.

ЈУЦА: Ваљда није имао за шта да купи?

ЈАЊА: О, хондрокефалос! Море, славно греческо цар
Александер го моли да прими дукати, велики како
твоје чело, философ нећи: цар го моли, философ
нећи. Е, де, де! (*Гумари, ишò ниси узео ишако леио но-
ваи, иа да даи мене, да иравимо леиа ишекулација.*)

ЈУЦА: Тај Диоген, може бити, да није био ожењен, па је
могао чинити што је год хтео; но ја сам ваша жена.
Ја нећу да се смеје свет од мене, него да ми купите
шешир.

ЈАЊА: Уха! Оћиш да се свађиш јошт сос мене?

ЈУЦА: Ја сам доста трпила. Шта ће то рећи? Кад ниси за
жену, да се ниси ни женио, срам да ти буде!

ЈАЊА: Срамота на тебе и на твоју род, како почитуиш
свога господар.

ЈУЦА: Ја сам чинила што је год било могуће, али видим
да је то све бадава.

ЈАЊА: Душо Јуцо, што ћиш ти сос мене?

ЈУЦА: Оћу да ми шешир купите.

ЈАЊА: Ама, за име бога, нема, море, крајцари! Како да ти купим, де?

ЈУЦА: Кад немате, ја ћу да се раставим од вас.

ЈАЊА: О, шкиљи, оћиш да ми плашиш! Не си плаши Јања, море, не!

ЈУЦА: Ви сте при просидби казивали да сте капиталист од сто хиљади форинти, а сад кажете да не можете један шешир да купите. То је очевидна превара. За таково што праведно је да се жена растави. А шта ту треба више разговора? Дај ми што сам донела, пак идем мојој матери. Живићу како ми бог да.

ЈАЊА: Душо Јуцо, што си ти почела?

ЈУЦА: Што сам почела, почела! Ја видим да овде нема за мене живота.

ЈАЊА: Па то све теће за једно шешир?

ЈУЦА: Јесте, за љубав шешира.

ЈАЊА: Ама, море, што ћи тебе шешир?

ЈУЦА: Ја оћу да имам.

ЈАЊА: Е, кад оћиш баш, оћим да ти купим за једно љубав. Нега да ми даш грација три дана, да си промислим.

ЈУЦА: Шта ће...

ЈАЊА: Ама не ми говори једну реч, де, кад ти милуим, знаиш, једно слово. Оћиш да ми осиромашиш, ајде, де! Јања има новци, Јања има велико дукјану, Јања је богато човек. О, оћи да умри Јања, оћиш да вичиш: „Јао, мајки моја, да правим Јању од блато!“

ПОЗОРЈЕ 2.

Бивши, ПЕТАР

ЈУЦА: Ево Петра. Можемо га послати по жице.

ЈАЊА: Да ти дјавол носи сос твоју жицу, да ти узми памет, да заборавиш! (*Пејру.*) Еси скупио ону ђубру сос пијацу?

ПЕТАР: Аа?

ЈАЊА (*јаче*): Еси скупио ону ђубру?

ПЕТАР: Какву тужбу?

ЈАЊА: Твоја проклета увета! (*Виче.*) Море ђубру, ђубру, ђубру!

ПЕТАР: Убру, убру! Што не говориш људски, него се ачиш?

ЈАЊА: Пи, пи, пи, пи, како ми даје ватра у моју срцу!

ЈУЦА: Ја се чудим зашто га и држите тако стара и глува?

ЈАЊА: Хондрокефало! Оћиш младо катана, да платим пет стотина форинта? Море, памет, море, ја!... Од десет година му правим рачун...

ЈУЦА: А штету не рачунате што вам чини?

ЈАЊА: Ти си крива. Зашто ниси газдарица у своју кућу, да узмиш на ум?

ЈУЦА: Та ономад је пред вашим очима квара учинио.

ЈАЊА (*узда'не*): Сирома Јања, мора да пострада чрез неваљало свет!

ПЕТАР: Господару, ево једно писмо на вас...

ЈАЊА: Ко га шиљи?

ПЕТАР: Таки.

ЈАЊА (*ћрогере се*): Гајдарос! Ко е послò ову писму?

ПЕТАР: Шта вичеш тако, нисам ја глув! Ђир Дима је казао да му таки одговор однесем.

ЈАЊА: Кир Дима је моју пријатељ. (*Чиџа.*) О, дулос сас, кир Димо! Е, е, е, кала!... Тим, тим, тим!... Поштен човек! Кала, кала. (*Поїлеги у Јуцу.*) Душо Јуцо, иди у твоја соба, имам једна мала шпекулација.

ЈУЦА (*Оглази.*)

ПОЗОРЈЕ 3.

КИР ЈАЊА и ПЕТАР

ЈАЊА: Ту ти писму дао кир Диму?

ПЕТАР: А?

ЈАЊА: У, што ми једиш, једили ти пси!... Ама графа ј' од кир Дима, му познаим слово. (*Гледи у њисмо.*) Десет хиљада форинти, триа пер мезо, на четири месец, за едно право трговац, и Рошилдова облигација у залог, пе, пе, пе!!! Красно шпекулација! Харис то тео!...
Перо, синко, изиђи мало у авлија.

ПЕТАР: Казаћу му.

ЈАЊА: Шта ћиш да кажиш?

ПЕТАР: Да вам је по вољи.

ЈАЊА: Сметено, глуро! Изиђи у поле, кад ти кажим. Ево вако, ја! (*Узме ња за руку, ња ња изведе најоље и забрави собу.*) Проклето посла! Сад да изброим новци... Охо, чекај мало! (*Забрави брајта куд је Јуца изишла.*) Е, тако! (*Оћвори сандук.*) Ама ово проклето Јуцо може да гледи кроз рупа. Кад види новци, зови поусталију, и ми убии. (*Виче.*) Душо Јуцо, душо Јуцо! Ено ћути пасјо веро! Оћи да ми убии. Кад броим цванцики да слуша: „Охо! Јања има новци! Оди, господар арамбаша, да делимо!“ (*Заћвори сандук.*) Јуцо бре, Јуцо бре! Нећиш да си зовиш? (*Оћвори врајта.*) Јуцо, море, Јуцо!

ПОЗОРЈЕ 4.

Бивши, ЈУЦА

ЈАЊА: Псето неваљано, ди си била?